

ریزش موضعی موی سر به علت تهاجم مورچه های مو خور: گزارش یک مورد

گزارش موردی

دکتر منوچهر سدیفی*،
دکتر شاهین آقایی**،
*دانشیار گروه پوست،
**دستیار گروه پوست،
دانشگاه علوم پزشکی شیراز

نویسنده مسوول:
دکتر منوچهر سدیفی
شیراز، بیمارستان شهید
فقیهی، دفتر بخش پوست
تلفن: ۰۷۱۱-۲۳۰۴۸۹۴
دورنگار: ۰۷۱۱-۲۳۰۰۰۴۹
E-mail:
shahinaghaei@yahoo.
com

بیمار، زنی ۳۲ ساله، با شکایت ریزش ناگهانی بخشی محدود از موهای سر از ۲۴ ساعت پیش، به درمانگاه تخصصی پوست بیمارستان شهید دکتر فقیهی شیراز مراجعه کرد. در معاینه ی بالینی، جز جای بهبود جراحی تیروئید در قسمت قدامی گردن و پیشینه ی کم کاری تیروئید و پاراتیروئید، که پس از جراحی با لووتیروکسین، کلسیم و ویتامین D3 درمان شده بود، مشکلی دیگر نداشت. ناخن ها، پوست و مخاط بیمار طبیعی بود. بر روی پوست سر یک ناحیه ی گرد (Patch)، موضعی و کم مو در پشت سر دیده می شد، که در آن، موها تقریباً به یک اندازه و در نزدیکی سطح پوست سر شکسته شده بود. چندین نقطه ی قرمز همانند جای نیش حشرات بر روی پوست ناحیه ی مورد نظر به چشم می خورد، اما پوسته، موهای پیچ خورده (Twisted Hair) و موی "علامت تعجب" وجود نداشت. در معاینه ی دسته ی موی ریخته شده، که بیمار با خود در درون پاکت آورده بود، چندین عدد مورچه مشاهده شد. این مورچه ها از نوع مورچه های کارگر از جنس فیدول (Pheidole) تشخیص داده شدند. این بیمار، یکی از چند موردی بود، که تاکنون، با شکایت ریزش موضعی موهای پوست سر، به علت حمله ی مورچه های موخور، به این درمانگاه مراجعه کرده بودند.

کلید واژه ها: مورچه موخور، ریزش مو

مقدمه

قطع موهای پوست سر به وسیله ی مورچه های Pheidole، درست در بالای سطح پوست سر، که مانند تراشیدن موها یا ریزش موی منطقه ای است، تاکنون تنها از ایران گزارش شده است. ریزش محدود و ناگهانی موها به شکل گرد یا بیضی، نخستین علامت آلودگی با این مورچه هاست. علل دیگر ریزش ناگهانی مو، مانند ریزش موی منطقه ای و تریکوتیلومانی را بایستی در نظر داشت.

گزارش مورد

شکل ۱: ناحیه‌ی محدود و کم مو به قطر ۴-۵ سانتی متر بر روی پوست سر بیمار افزون بر این، اثری از "موی علامت تعجب" (Exclamation Mark Hair) و یا موهای پیچ خورده (Twisted Hairs) مشاهده نشد.

بحث

حشره‌های گوناگون در طبیعت ممکن است گاهی انسان یا جانوران را مورد تهاجم قرار دهند. در این میان، برخی از اینها، مانند شپش (Louse)، موهای سر، عانه یا مژه‌ها را آلوده می‌سازند [۱]. شارما (Sharma) و همکاران، بیماری را گزارش کرده‌اند، که به دنبال گزش‌های پی در پی زنبور عسل، بیمار به ریزش منتشر مو در سر دچار شده بود [۲]. آلودگی با مایت‌ها و کنه‌ها

بیمار، زنی ۳۲ ساله، خانه دار و متأهل بود، که در حدود ده سال پیش، به علت گرفتگی صدا و بزرگی غده‌ی تیروئید در جلوی گردن، با مراجعه به پزشک جراح عمل برداشت تیروئید بر روی وی انجام شده، پس از مدتی به خشکی پوست، کاهش تعریق، چاقی و تشنج نیز دچار شده بود. پس از بررسی‌های انجام شده، با تشخیص کم کاری غده‌ی تیروئید و پاراتیروئید پس از عمل جراحی، با لووتیروکسین، قرص کلسیم و روکالتترول (ویتامین D3) درمان شده بود. بیمار، از ریزش منتشر و پیوسته‌ی موها در سر شکایت داشت. یک روز پیش از مراجعه به درمانگاه تخصصی پوست بیمارستان شهید دکتر فقیهی شیراز، به طور ناگهانی، ناحیه‌ی محدود از موهای سر بیمار می‌ریزد. در زمان مراجعه، موهای ریخته شده در پاکتی همراه بیمار بود. در معاینه‌ی بالینی، پوست، مخاط و ناخن‌های بیمار سالم بود. موهای سر بیمار در بخش پشت سر، به صورت گرد و محدود، به قطر تقریبی چهار تا پنج سانتی متر، دچار ریزش شده بود، به گونه‌ای که، ساقه‌ی موها در بالای سطح پوست سر و تقریباً در یک سطح قطع شده بود (شکل ۱). چند نقطه‌ی کوچک قرمز رنگ، مانند جای گزش حشره، در پوست ناحیه‌ی درگیر مشاهده شد. در معاینه‌ی موهای ریخته شده در پاکت، چند عدد مورچه‌ی قرمز-قهوه‌ای در لای موها مشاهده شد.

بود. حاد و ناگهانی بودن ریزش موی بیمار، وجود برجها مانده ی ساقه ی موها بر روی پوست سر، نبود "موی علامت تعجب" [۹] (Exclamation Mark Hair)، موهای پیچ خورده [۱۰] (Twisted Hairs) و طبیعی بودن ناخن ها، تشخیص کچلی آره آتا و تریکوتیلومانی را رد می کند. از سویی، بیمار از نظر روحی- روانی علایم یا نشانه های دیگر برای تشخیص تریکوتیلومانی نداشت. تصور بر این است که، مورچه های موخور، گاهی برای تغذیه از چربی مو، یا مواد دیگر، مانند زرده ی تخم مرغ و جز آن، که به موها آغشته شده است، در طول شب و در حالی که بیمار در خواب است، به موها حمله می کنند. این چند مین مورد از حمله ی مورچه های موخور به موهای پوست سر در بیماران مراجعه کننده به درمانگاه پوست این مرکز است. شمار دو عدد از مورچه ها در درون فرمالین، به بخش انگل شناسی دانشکده ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز فرستاده شد، که از مورچه های کارگر از جنس فیدول تشخیص داده شد.

سپاسگزاری

به این وسیله، از همکاری آقای دکتر معتضدیان و آقای کلانتری از بخش انگل شناسی دانشکده ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز سپاسگزاری می گردد.

در جانورانی مانند گوزن، منجر به کچلی (آلویسی) و موهای شکسته در ناحیه ی درگیر، به ویژه پیرامون گردن جاندار می شود [۳]. مورچه ها جز و شاخه ی حشره ها و خانواده ی (Formicoidea) هستند. بسیاری از مورچه ها دارای نیش قوی بوده، گاهی گزش های دردناک ایجاد می کنند. دو گروه اصلی از فورمیکوئیدیا عبارت هستند از، خانواده ی Myrmecoid شامل مورچه های پرنده (Jumper) و مورچه های گاوی (Bull Ants) و خانواده ی Poneroid، که شامل جنس مورچه ی آتشین (Solenopsis) و جنس فیدول (Pheidole) است [۴]. مورچه های مهاجم به موها، از نوع مورچه های کارگر و از جنس فیدول هستند، که به دو شکل، کارگران بزرگ (Major) و کوچک (Minor) دیده شده [۵]، و رنگ آنها، قرمز-قهوه ای است [۶]. نخستین بار در ایران، در سال ۱۹۹۹، رادمنش و موسوی پور از اهواز [۷] و پس از آن، شمس الدینی از کرمان [۸]، این عارضه را گزارش کرده اند. بر پایه ی دانسته های ما، موردی همانند از نقاط دیگر جهان، تاکنون گزارش نشده و این مورد، سومین گزارش از گونه ی خود در ایران و جهان است.

در بیمار مورد بحث، مورچه ها افزون بر نیش زدن پوست سر، به موهای ناحیه ی مبتلا از نزدیکی سطح پوست سر حمله کرده و آنها را قطع کرده بودند. موها، تقریباً در یک سطح قطع شده

Circumscribed Scalp Hair Loss Induced by Ants: Report of a Case

A 32-year-old woman presented with abrupt localized scalp hair loss since one day before referral. The patient's nails, skin and mucosa were normal. On the scalp a round-shaped, localized hairless patch was seen over the vertex. The hairs were broken at approximately equal lengths. Several red sting points were seen over the area, but no scales, twisted hairs or "exclamation mark" hairs were detected. In a closer examination of the hair, several ants were observed which were diagnosed to be of the *Pheidole* species. This case is one of the several cases who has referred to our department with the complaint of localized hair loss induced by ants, and to our knowledge this is the third documented case.

منابع

- [1] Burgess I: Human lice and their management. *Adv Parasitol* 1995;36:271-342.
- [2] Sharma AK, Sharma RC, Sharma NL: Diffuse hair loss following multiple honeybee sting. *Dermatology* 1997;195:305.
- [3] Samuel WM, Welch DA, Smith BL: Ectoparasites from elk (*Cervus elaphus nelsoni*) from Wyoming. *J Wildl Dis* 1991;27(3):446-51.
- [4] Burns DA: Diseases caused by arthropods and other noxious animals. In: Champion RH, Burton JL, Burns DA, Breathnach SM. *Textbook of dermatology*. 6th ed. London, England: Blackwell Science Ltd, 1998:1435-6.
- [5] Ogata KA: A generic synopsis of the Poneroid complex of the family Formicidae (hymenoptera). Part II. Subfamily Myrmecinae. *Bulletin of the Institute of Tropical Agriculture*, Kyushu University 1991;14:88-93.
- [6] Brown WL Jr: Preliminary contributions towards a revision of the ant genus *Pheidole* (Hymenoptera: Formicidae). *J Kansas Entomol Soci* 1981;54:523-30.
- [7] Radmanesh M, Mousavipour M: Alopecia induced by ants. *Trans R Soc Trop Med Hyg* 1999;93(4): 427-9.
- [8] Shamsadini S: Localized scalp hair shedding caused by *Pheidole* ants and overview of similar case reports. *Dermatol Online J* 2003;9(3):12.
- [9] Jackson D, Church RE, Ebling FJ: Alopecia areata hairs: A scanning electron microscopic study. *Br J Dermatol* 1971;85:242-6.
- [10] Muller SA: Trichotillomania; A study of 66 patients. *J Am Acad Dermatol* 1990;23:56-62.

M. Sodaifi, M.D.*,
Sh. Aghaei, M.D. **,
*Associate Professor of
Dermatology,
**Resident of
Dermatology,
Shiraz University of
Medical Sciences,
Shiraz, Iran

Correspondence:

M. Sodaifi
Department of
Dermatology, Shahid
Faghihi Hospital,
Shiraz, Iran
Tel: +98-711-2304894
Fax: +98-711-2300049